

ségű írásoktól. A kötet nagy tanulmányainak megírására példa lehetett volna Kosztolányiról s Karinthyról szóló esszéje. A gyermek és ifjú Devecseri a maga s baráti körének jelenlétével helyenként túlterheli ezeket az írásokat, amelyeket nagyon kevés fáradtsággal a már említett Kosztolányi-tanulmány rangjára emelhetett volna. Már csak azért is, mert jelenlétük inkább zavarja, mint emeli egyébként kitűnő elemzéseit és élvezetes stílusát. Talán lesz még mód arra, hogy Devecseri külön írja meg élményanyagban rendkívül gazdag és színes irodalmi önéletrajzát, s külön nagy tanulmányait, amelyeket minden módszerbeli kifogásom ellenére is forrásértékűnek tartok.

Devecseri emlékezéseiben igen helyesen foglalkozik — sajnos még mindig nem eléggé részletesen — azzal a „műfajjal”, amellyel, noha írott nyomaira csak elvéve találunk, az irodalomtörténetírásnak előbb-utóbb feltétlenül foglalkoznia kell. Könyvének arra a fejezetére gondolok, amelynek ő ezt a címet adta: „Irodalmi pincék és padlások.”

A két háború közt működtek ezek a „pincék” és „padlások”, működésük a kor jellemzői voltak. A fiatalok zsúfolásig tömtek ezeket a termeket, ahol a kor legjobbjai adtak elő; olykor maguk mondták verseiket, olykor ma már élvonalbeli művészeink tolmácsolták őket. Az irodalomnak és közönségnek ez a személyes találkozása nem is nagyon titkolt lázadás volt a korszakra oly jellemző sötétség s a szabad szellemi megnyilvánulások elnyomása ellen. A ezer évi kortársaktól addig kellene összegyűjteni a dokumentum-anyagot, amíg a feledékeny emlékezetből a törmelékek még felszínre hozhatók.

Szerb Antalné

Balogh Edgár: Toll és emberség. Irodalompolitikai jegyzetek. Bukarest, 1965. Irodalmi Könyvk. 243 l.

Megérdemli ez a cikkgyűjtemény, hogy a hazai érdeklődők is megismerjék. Balogh Edgár három részre osztja a kötetet aszerint, hogy írásai milyen aktualitáshoz fűződnek.

Az első részben, az *Éltető örökségben* azokat a cikkeket foglalja egybe (1955—64), amelyek a szocialista humanizmus fejlődéséhez kapcsolódnak. Az első fejezet (a legegényebb mondanivalóval) Fábry Zoltánnak *A gondolat igazsága* című művéhez fonódik ismertette a stózi remete „harcát fegyver s vitéz ellen”. Fábry antifaszizmusként tükrében a humanum eszméit fogalmazza meg, akárcsak Barta Lajosnak a *Szerelm és más színművek* című kötetéről szóló ismertetésben. A revizionizmussal megütköző hazaszeretnek állít emléket a kisbaconi Benedek-jubileumon született meleghangú írás és az *Uri muri* bemutatóján ihletett kritikai tartalmú cikk is,

amely a hajdani élő sorsdrámát a mai formai reprodukcióval hasonlítja össze. Adyról két fejezet szól. Az egyik a költő-politikust jellemzi, a másik merész gondolatmenettel azt a hitet oszlatja el, hogy Ady az elvont pán-szexualitás költője. Az első részt megemlékezés zárja Gaál Gáborról és a *Korunknál* végzett munkájáról, illetve Dsida Jenőről és Kuncz Aladáról, akiknek az életművét a marxista esztétika mérlegére állítva vallja a szerző igaz értékeknek.

A második rész, a *Közügyek írója* azokat a cikkeket gyűjti össze (1960—65), amelyek a szocialista publicisztika helyes jellemvonásait rajzolják elénk. Az *Ars publica*-ban az író a jó publicisztikát sürgeti, amely nemcsak „telibetaláló agitáció és propaganda, hanem választékosabb, művészebb formájú” is, mint a köznapiságírás. A szocialista publicistának pártos szónok-írónak kell lennie, a szocialista kritikusként pedig — a következő írás tanúsága szerint — le kell vetkőznie a kényelmet és az óvatosságot. A *Hol a tárcanovella?* című cikk ennek az elhanyagolt műfajnak a felvirágoztatására buzdít bravúros tömörséggel ragadva meg ezt a jelentős problémát. A zárófejezet a real és human kultúra publicisztikai szerepéről, a szerkesztő-egyeniségekről és az anyanyelviségről tárgyal félretéve a múlt hibás nézeteit.

A harmadik részben, az *Irodalmi betekintőben* azokat a cikkeket találjuk (1960—65), amelyek a mai erdélyi magyar irodalommal foglalkoznak. Az első írás a *Hazai magyar dráma kérdéséhez* szól hozzá. Annak okát, hogy a „romániai magyar irodalomban a dráma nem játssza még a kellő szerepet”, találó problémalátással abban leli, hogy nem születnek olyan darabok, amelyekben a közvéleményt jelentő közönség magára ismerne. Az *Irodalompolitikai jegyzetekben* a romániai szocialista magyar irodalom hagyományával és megerősödésével foglalkozik a szerző. Ezt az összefoglalást bontja képekre a Szemlér Ferencről, Nagy Istvánról, Csehi Gyuláról, Asztalos Istvánról, Kacsó Sándorról írt, nagy irodalomtörténeti jelentőségű, jellemző erejű cikkeiben, illetve az íróbarátaihoz (Kányádi Sándor, Szász János, Veress Zoltán) szóló levelekben, amelyekből azonban már inkább a barát hangja cseng ki, mint a kritikusé.

Balogh Edgár marxi—lenini esztétikával mérlegel úgy, hogy mondatai nem válnak holt dogmává, s mindig van bennük személyesség (amiért lesznek, akik nem értenek egyet minden tételével). Művének másik nagy értéke, hogy ebből a távolságból üzen talán elsőként ilyen széles skálájú irodalompolitikai mondanivalót, és perspektivákat nyit: az erdélyi és a felvidéki irodalmat öleli a miénkhez úgy, hogy közben nem szakad el sem Romániától, sem Csehszlovákiától.

Say István